# آموزش ساز قانون

## جلد دوم

تألیف
**ملیحه سعیدی**

**مؤسسه‌ی فرهنگی- هنری ماهور**
**تهران ۱۳۹۸**

## فهرست


**مقدمه‌ی مؤلف** ..... ۱۱
**نوشته‌ای از استاد ارفع اطرایی** ..... ۱۲
**نشانه‌ها** ..... ۱۳
**تمرین‌ها** ..... ۲۴
**تمرین ۱، سی‌دی ۱**، تراک ۱ ..... ۲۴
**تمرین ۲**، تراک ۲ ..... ۲۴
**تمرین ۳**، تراک ۳ ..... ۲۶
**تمرین ۴**، تراک ۴ ..... ۲۷
**تمرین ۵**، تراک ۵ ..... ۲۸
**تمرین ۶**، تراک ۶ ..... ۲۹
**تمرین ۷**، تراک ۷ ..... ۳۰
**تمرین ۸**، تراک ۸ ..... ۳۰
**تمرین ۹**، تراک ۹ ..... ۳۱
**تمرین ۱۰**، تراک ۱۰ ..... ۳۲
**تمرین ۱۱**، تراک ۱۱ ..... ۳۲
**تمرین ۱۲**، تراک ۱۲ ..... ۳۳
**تمرین ۱۳**، تراک ۱۳ ..... ۳۴
**تمرین ۱۴**، تراک ۱۴ ..... ۳۴
**تمرین ۱۵**، تراک ۱۵ ..... ۳۵
**تمرین ۱۶ (زردِ ملیجه)**، تراک ۱۶ ..... ۳۶
**تمرین ۱۷ (چهارمضراب ماهور)**، تراک ۱۷ ..... ۳۸
**تمرین ۱۸ (به زندان)**، تراک ۱۸ ..... ۴۰
**تمرین ۱۹، استاکاتو (مقطع یا گرفته)**، تراک ۱۹ ..... ۴۱
**تمرین ۲۰**، تراک ۲۰ ..... ۴۲
**تمرین ۲۱ (رنگ افشاری)**، تراک ۲۱ ..... ۴۲
**تمرین ۲۲ (چهارمضراب چهارگاه)**، تراک ۲۲ ..... ۴۴

**تمرین ۲۳ (پیش‌درآمد افشاری)**، تراک ۲۳ ..... ۴۶
**تمرین ۲۴، گلیساندو**، تراک ۲۴ ..... ۴۸
**تمرین ۲۵**، تراک ۲۵ ..... ۴۹
**تمرین ۲۶**، تراک ۲۶ ..... ۵۰
**تمرین ۲۷ (رنگ چهارگاه)**، تراک ۲۷ ..... ۵۱
**تمرین ۲۸ (رنگ بیات ترک)**، تراک ۲۸ ..... ۵۲
**تمرین ۲۹ (پیش‌درآمد بیات اصفهان)**، تراک ۲۹ ..... ۵۳
**تمرین ۳۰ (پیش‌درآمد دشتی)**، تراک ۳۰ ..... ۵۵
**تمرین ۳۱ (رنگ همایون)**، تراک ۳۱ ..... ۵۶
**تمرین ۳۲ (پیش‌درآمد بیات ترک)**، تراک ۳۲ ..... ۵۸
**تمرین ۳۳ (رنگ چهارگاه)**، تراک ۳۳ ..... ۶۰
**تمرین ۳۴ (چهارمضراب سماء)**، تراک ۳۴ ..... ۶۲
**تمرین ۳۵ (رنگ ابوعطا)**، تراک ۳۵ ..... ۶۴
**تمرین ۳۶**، تراک ۳۶ ..... ۶۵
**تمرین ۳۷**، تراک ۳۷ ..... ۶۶
**تمرین ۳۸**، تراک ۳۸ ..... ۶۷
**تمرین ۳۹**، تراک ۳۹ ..... ۶۸
**تمرین ۴۰**، تراک ۴۰ ..... ۶۹
**تمرین ۴۱**، تراک ۴۱ ..... ۷۰
**تمرین ۴۲**، تراک ۴۲ ..... ۷۱
**تمرین ۴۳**، تراک ۴۳ ..... ۷۱
**تمرین ۴۴**، تراک ۴۴ ..... ۷۲
**تمرین ۴۵**، تراک ۴۵ ..... ۷۳
**تمرین ۴۶**، تراک ۴۶ ..... ۷۴
**تمرین ۴۷**، تراک ۴۷ ..... ۷۵
**تمرین ۴۸**، تراک ۴۸ ..... ۷۶
**تمرین ۴۹**، تراک ۴۹ ..... ۷۶
**تمرین ۵۰**، تراک ۵۰ ..... ۷۷
**تمرین ۵۱، درّاب**، تراک ۵۱ ..... ۷۸
**تمرین ۵۲**، تراک ۵۲ ..... ۷۹
**تمرین ۵۳ (متن و حاشیه)**، تراک ۵۳ ..... ۷۹
**تمرین ۵۴ (رنگ روح‌انگیز)**، تراک ۵۴ ..... ۸۰

**تمرین ۵۵ (چهارمضراب نگار)**، تراک ۵۵ ..... ۸۲
**تمرین ۵۶ (کوهستانی)**، تراک ۵۶ ..... ۸۴
**تمرین ۵۷ (رنگ ناز)**، تراک ۵۷ ..... ۸۵
**تمرین ۵۸ (چهارمضراب دشتی)**، تراک ۵۸ ..... ۸۷
**تمرین ۵۹ (رنگ سه‌گاه)**، تراک ۵۹ ..... ۸۸
**تمرین ۶۰ (به یاد گذشته)**، تراک ۶۰ ..... ۹۰
**تمرین ۶۱ (رنگ کوراوغلی)**، تراک ۶۱ ..... ۹۲
**تمرین ۶۲ (نخست گلبانگ مضرابی)**، تراک ۶۲ ..... ۹۳
تکیه ..... ۹۶
**تمرین ۶۳**، تراک‌های ۶۳-۶۸ ..... ۹۹
**تمرین ۶۳-۱**، تراک ۶۳ ..... ۹۹
**تمرین ۶۳-۲**، تراک ۶۴ ..... ۹۹
**تمرین ۶۳-۳**، تراک ۶۵ ..... ۹۹
**تمرین ۶۳-۴**، تراک ۶۶ ..... ۱۰۰
**تمرین ۶۳-۵**، تراک ۶۷ ..... ۱۰۰
**تمرین ۶۳-۶**، تراک ۶۸ ..... ۱۰۰
**تمرین ۶۴ (پیش‌درآمد ماهور)**، تراک ۶۹ ..... ۱۰۱
**تمرین ۶۵ (بهارمست)**، تراک ۷۰ ..... ۱۰۴
**تمرین ۶۶ (چهارمضراب ابوعطا)**، تراک ۷۱ ..... ۱۰۵
**تمرین ۶۷ (رنگ پریچهر و پریزاد)**، تراک ۷۲ ..... ۱۰۷
**تمرین ۶۸، سی‌دی ۲، اجرای نت بدون مضراب (سَیَخی)**، تراک‌های ۱ و ۲ ..... ۱۱۰
**تمرین ۶۸-۱**، تراک ۱ ..... ۱۱۱
**تمرین ۶۸-۲**، تراک ۲ ..... ۱۱۱
**تمرین ۶۹ (رنگ دلنواز)**، تراک ۳ ..... ۱۱۲
**تمرین ۷۰ (چهارمضراب همایون)**، تراک ۴ ..... ۱۱۵
**تمرین ۷۱ (رنگ بیات اصفهان)**، تراک ۵ ..... ۱۱۷
**تمرین ۷۲ (چهارمضراب نوا)**، تراک ۶ ..... ۱۱۹
**تمرین ۷۳**، تراک ۷ ..... ۱۲۱
**تمرین ۷۴**، تراک ۸ ..... ۱۲۲
**تمرین ۷۵**، تراک ۹ ..... ۱۲۲
**تمرین ۷۶**، تراک ۱۰ ..... ۱۲۳
**تمرین ۷۷**، تراک ۱۱ ..... ۱۲۳

**تمرین ۷۸**، تراک ۱۲ ..... ۱۲۴
**تمرین ۷۹**، تراک ۱۳ ..... ۱۲۴
**تمرین ۸۰**، تراک ۱۴ ..... ۱۲۵
**تمرین ۸۱**، تراک ۱۵ ..... ۱۲۵
**تمرین ۸۲**، تراک ۱۶ ..... ۱۲۶
**تمرین ۸۳**، تراک ۱۷ ..... ۱۲۶
**تمرین ۸۴ (زنگ شتر)**، تراک ۱۸ ..... ۱۲۷
**تمرین ۸۵ (چهارمضراب ماهور)**، تراک ۱۹ ..... ۱۲۹
**تمرین ۸۶ (دوضربی بیات ترک)**، تراک ۲۰ ..... ۱۳۲
**تمرین ۸۷ (چهارمضراب ابوعطا)**، تراک ۲۱ ..... ۱۳۴
**تمرین ۸۸، تریوله**، تراک ۲۲ ..... ۱۳۷
**تمرین ۸۹، سکستوله**، تراک ۲۳ ..... ۱۳۸
**تمرین ۹۰، آرپژ**، تراک‌های ۲۴ و ۲۵ ..... ۱۳۹
**تمرین ۹۰-۱**، تراک ۲۴ ..... ۱۳۹
**تمرین ۹۰-۲**، تراک ۲۵ ..... ۱۳۹
**تمرین ۹۱، تمرین مقام‌نوازی**، تراک‌های ۲۶-۳۲ ..... ۱۴۰
**تمرین ۹۱-۱**، تراک ۲۶ ..... ۱۴۰
**تمرین ۹۱-۲**، تراک ۲۷ ..... ۱۴۰
**تمرین ۹۱-۳**، تراک ۲۸ ..... ۱۴۱
**تمرین ۹۱-۴**، تراک ۲۹ ..... ۱۴۱
**تمرین ۹۱-۵**، تراک ۳۰ ..... ۱۴۱
**تمرین ۹۱-۶**، تراک ۳۱ ..... ۱۴۲
**تمرین ۹۱-۷**، تراک ۳۲ ..... ۱۴۲
**تمرین ۹۲ (پیش‌درآمد سحرگه)**، تراک ۳۳ ..... ۱۴۳
**تمرین ۹۳ (رقص چوبی قاسم‌آبادی گیلان)**، تراک ۳۴ ..... ۱۴۶
**تمرین ۹۴ (چهارمضراب نوا)**، تراک ۳۵ ..... ۱۴۷
**تمرین ۹۵ (رنگ سه‌گاه)**، تراک ۳۶ ..... ۱۴۹
**تمرین ۹۶، تمرین مقام‌نوازی**، تراک‌های ۳۷-۴۳ ..... ۱۵۲
**تمرین ۹۶-۱**، تراک ۳۷ ..... ۱۵۲
**تمرین ۹۶-۲**، تراک ۳۸ ..... ۱۵۲
**تمرین ۹۶-۳**، تراک ۳۹ ..... ۱۵۳
**تمرین ۹۶-۴**، تراک ۴۰ ..... ۱۵۳

**تمرین ۹۶-۵**، تراک ۴۱ ..... ۱۵۴
**تمرین ۹۶-۶**، تراک ۴۲ ..... ۱۵۴
**تمرین ۹۶-۷**، تراک ۴۳ ..... ۱۵۵
**تمرین ۹۷**، تراک‌های ۴۴ و ۴۵ ..... ۱۵۵
**تمرین ۹۷-۱**، تراک ۴۴ ..... ۱۵۵
**تمرین ۹۷-۲**، تراک ۴۵ ..... ۱۵۶
**تمرین ۹۸ (مقدمه‌ی ماهور)**، تراک ۴۶ ..... ۱۵۷
**تمرین ۹۹ (چهارمضراب ابر و باد)**، تراک ۴۷ ..... ۱۶۰
**تمرین ۱۰۰**، تراک‌های ۴۸-۵۰ ..... ۱۶۳
**تمرین ۱۰۰-۱**، تراک ۴۸ ..... ۱۶۳
**تمرین ۱۰۰-۲**، تراک ۴۹ ..... ۱۶۳
**تمرین ۱۰۰-۳**، تراک ۵۰ ..... ۱۶۳
**تمرین ۱۰۱ (رنگ دشتی)**، تراک ۵۱ ..... ۱۶۴
**تمرین ۱۰۲ (مقدمه‌ی مخالف سه‌گاه)**، تراک ۵۲ ..... ۱۶۵
**تمرین ۱۰۳ (رنگ دل‌شکن)**، تراک ۵۳ ..... ۱۶۶
**تمرین ۱۰۴ (پیش‌درآمد نوا)**، تراک ۵۴ ..... ۱۶۸
**تمرین ۱۰۵، اجرا با ناخن دست چپ**، تراک‌های ۵۵-۵۷ ..... ۱۷۰
**تمرین ۱۰۵-۱**، تراک ۵۵ ..... ۱۷۰
**تمرین ۱۰۵-۲**، تراک ۵۶ ..... ۱۷۱
**تمرین ۱۰۵-۳**، تراک ۵۷ ..... ۱۷۱
**تمرین ۱۰۶ (رنگ ماهور)**، تراک ۵۸ ..... ۱۷۲
**تمرین ۱۰۷ (رقص زار)**، تراک ۵۹ ..... ۱۷۳
**تمرین ۱۰۸ (پاچ لیلی)**، تراک ۶۰ ..... ۱۷۶
**تمرین ۱۰۹ (آهنگ محلی طالش)**، تراک ۶۱ ..... ۱۷۷
**تمرین ۱۱۰ (سپیدار)**، تراک ۶۲ ..... ۱۷۸
**تمرین ۱۱۱ (چهارمضراب دشتی)**، تراک ۶۳ ..... ۱۸۰
**تمرین ۱۱۲ (رنگ چهارگاه)**، تراک ۶۴ ..... ۱۸۲
**تمرین ۱۱۳ (پیش‌درآمد شور)**، تراک ۶۵ ..... ۱۸۶
**تمرین ۱۱۴ (چهارمضراب بیات اصفهان)**، تراک ۶۶ ..... ۱۸۹
**تمرین ۱۱۵ (پایکوبی)**، تراک ۶۷ ..... ۱۹۲
**توصیه‌هایی به هنرجویان** ..... ۱۹۵
**منابع** ..... ۱۹۶

روح مهربان و غم‌دیده‌ی نهفته در این کتاب را که نجوای خاموش زندگی است به عزیزانم که معنای وجودشان برکت و رحمت است تقدیم می‌کنم:

به مادرم (فاطمه ستوده) و پدرم (بیوک سعیدی) که اگرچه هجرت کرده‌اند بااین‌همه هنوز وامدار وجود پرخیرشان هستم. باشد که این نجوای خاموش به سخاوت دانش، آواز شود.

ملیحه سعیدی ـ ۱۳۹۸

# مقدمه‌ی مؤلف

شرایط حساس هنر موسیقی و امکانات اجرایی ساز قانون در عرصه‌ی سازهای ایرانی مرا بر آن داشت اقدام به چاپ مجلدهای بعدی کتاب *آموزش ساز قانون* نمایم. جلد اول این کتاب با نظر و همکاری استاد حسین دهلوی در آبان ماه ۱۳۶۹ و سپس در سال ۱۳۹۷ با ویرایش جدید توسط انتشارات ماهور به چاپ رسید و مشتمل بر قطعه‌ها و تمرین‌های مختلف و نیز سابقه‌ی تاریخی این ساز است. جلد دوم به منظور ارتقا و پیشرفت قابلیت‌های تکنیکی نوازنده همراه با تمرین‌ها و قطعه‌های گوناگون براساس نیاز به موارد تکنیکی مختلف در سال ۱۳۸۹ چاپ شد و اینک با ویرایش جدید به همراه سی‌دی اجرایی تجدید چاپ شده است.

همزمان با آموزش این کتاب آموزش ردیف موسیقی ایرانی نیز آغاز می‌شود و به‌تدریج هنرجویان علاوه بر یادگیری ردیف، قابلیت‌های لازم برای همنوازی‌های مختلف در گروه‌ها یا ارکستر را به دست می‌آورند و امکان آشنایی با حرکات مختلف و مخالف را هم برای هر دو دست پیدا می‌کنند. کتاب حاضر ضمن اینکه از نظر آموزشی برای هنرجویان مفید است آنها را با تکنیک‌ها و امکانات اجرایی این ساز آشنا می‌نماید.

از رئیس موزه‌ی موسیقی جناب آقای علی مرادخانی که طی سال‌ها برای پیشبرد کارهای فرهنگی مرا یاری نمودند و همچنین از حمایت آقایان مهدی افضلی مدیرعامل و سید محمد عمرانی معاون مالی مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری توسعه‌ی هنرهای معاصر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مراتب قدردانی خود را اعلام می‌دارم. لازم می‌دانم از جناب آقای محمد موسوی مدیر مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور که موجبات چاپ این کتاب را فراهم نمودند تشکر و قدردانی نمایم.

**ملیحه سعیدی**

**۱۳۹۸**

# نوشته‌ای از استاد ارفع اطرایی

پس از گذشت پانزده سال از انتشار اولین جلد کتاب *آموزش ساز قانون* در آبان ۱۳۶۹ توسط هنرمند گرامی، خانم ملیحه سعیدی، اینک شاهد نشر دومین جلد از مجموعه کتاب‌های ایشان هستیم. وقتی پای صحبت و درددل این هنرمند می‌نشینیم علت این فاصله‌ی زمانی پانزده‌ساله را درمی‌یابیم که شاید صحبت همه‌ی کسانی باشد که دور از جنبه‌های تجاری خواسته‌اند کاری اصولی و منطبق با روش علمی ارائه دهند.

احیای قانون، این ساز مهجور و فراموش‌شده، نخستین بار در هنرستان موسیقی ملی توسط زنده‌یاد استاد مهدی مفتاح صورت گرفت و شاگردانی که شرح آن‌ها در اکثر نوشته‌های مرتبط آمده است تربیت شدند. سال‌ها این ساز به دلیل فقدان ادبیات غنی، به صورت ساز دوم در مراکز رسمی موسیقی آموزش داده می‌شد و مدرک تحصیلی به آن تعلق نمی‌گرفت. خانم سعیدی طی چهل سال تحقیق، تدریس و آموزشِ دست‌نوشته‌های قبل از انتشار خود به هنرجویان و مشاوره‌های طولانی با اساتید موسیقی، ادبیات این ساز را غنی ساخته، با تدوین کتاب‌هایی شامل قطعه‌ها و تمرین‌های آموزشی متعدد توانستند هنرآموزان فراوانی را جذب فراگیری این ساز نمایند و نهایتاً آنها را از نظر تکنیک و اطلاعات موسیقایی به سطحی برسانند که مدرک تحصیلی رسمی از ابتدایی تا کارشناسی به آنها تعلق گیرد.

شرح کامل انواع دیگر قانون در کشورهای دیگر، ساخت آن در اندازه‌های متفاوت و توضیحات مشروح درباره‌ی کوک، سیم انداختن،تعویض پوست و تعمیرات اولیه و نگهداری آن در کتاب اول *آموزش ساز قانون* آمده است و اکنون انتشار مجموعه‌ی هفت جلدی تألیفات خانم سعیدی اجری است برای تحمل رنج‌ها و مشکلاتی که در این راه متحمل شده‌اند: «رنج عشق، مزد عشق است».

با آرزوی تداوم
فعالیت‌های فرهنگی این هنرمند
**ارفع اطرایی**
**تهران ـ ۱۳۸۴**